

Incorporar la perspectiva de gènere no implica incloure un tema concret que puguem transmetre a l'alumnat. Quan afegim la mirada de gènere a la nostra concepció del món és molt probable que canviï la interpretació de la majoria de fenòmens, accions, actituds.

Tenim doncs el repte d'acompanyar als i les adolescents en la construcció d'un món més igualitari amb la complicitat d'aquestes noves formes de relacionar-se, que ens permeten superar algunes desigualtats clàssiques entre homes i dones i evitar-ne algunes de noves, tot aprenent primer a identificar-les.

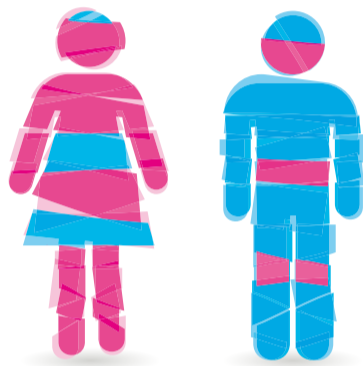
De què parlem quan parlem de **gènere**?

Sistema sexe-gènere

Entenem el **gènere** com un sistema simbòlic que construeix les categories masculí i femení dotant-les de significats simbòlics tancats que venen predeterminats pel sexe assignat en néixer i que, a més a més, s'estableixen des de la relació de poder entre ambdós: tot allò considerat masculí té assignat socialment més valor que allò associat al femení.

Conseqüències del sistema sexe-gènere

- Incideix en la **formació de les identitats** de les persones. Especialment en l'adolescència perquè està "en construcció".
- Els mandats de gènere produeixen danys a les persones perquè limiten **la nostra capacitat de moviment i d'actuació**.
- Sinó mirem amb perspectiva de gènere estarem **reproduint aquests mandats** també en l'adolescència tan *offline* com *online*.

Androcentrisme

Pensament que emmarca les capacitats de l'ésser masculí hegemònic com al motor individual/universal del devenir humà. Silència e invisibilitza el pensament, l'experiència i les representacions no masculinitzades.

Socialització de gènere

El procés pel qual homes i dones anem construint des de que naixem la nostra concepció sobre nosaltres mateixos i el món en funció del gènere que se'ns assigna al néixer.

Model sexe-gènere-orientació sexual

A sota trobem alguns conceptes que a vegades es confonen entre ells i el tipus d'exclusions que sovint generen violències. Totes elles fan referència a posicions no normatives respecte al gènere.

	norma	exclusions
sexe	mascle / femella	intersexuals
identitat de gènere	home / dona	transsexuals, transgènere
expressió de gènere	masculí / femenina	dones masculines, homes afeminats
orientació sexual	heterosexual	lesbiana, gai, bisexual

Com el gènere travessa l'adolescència digital?

- Per als adolescents -nadius digitals- no existeix una separació entre les interaccions *online* i *offline*, sinó que són complementàries. La identitat digital que construeixen reproduceix l'estructura de gènere tradicional i els seus estereotips. El gènere és també -en els espais online- l'eix vertebrador d'aquestes autopresentacions, que són interpretades i, fins i tot, acceptades o rebutjades atenent a codis basats en el gènere.
- **El cos generitzat i sexualitzat és cada cop més important en les interaccions *online* adolescents, i està subjecte a canons de bellesa impossibles.** Si parlem en concret de les noies quan es mostren a les xarxes socials, acostumen a aparèixer utilitzant el seu cos com a actiu. L'adolescència és un moment vital en el que la imatge, aparença i identificació amb el grup tenen un paper molt rellevant. Elles aprenen a ser valorades en funció del grau de desitjabilitat que desperten en els altres (cal analitzar l'autoestima de gènere).
- Els i les adolescents, especialment elles, tenen una gran necessitat de reconeixement entre el grup d'iguals. Aquesta popularitat, va lligada a una exhibició erotitzada del propi cos. Aquests comportaments de les noies no poden ser censurats sense comprendre que, a l'element clàssic de la necessitat de reconeixement adolescent, se li suma la necessitat de reconeixement per raó de gènere.
- Com més presència i visibilitat assoleixen en l'univers 2.0, més arrisquen la seva pròpia reputació. La por a les repercussions futures no podrà ser un element dissuasori -ni preventiu-, doncs la certesa del reconeixement dins el grup és molt més probable que un risc futur i imprecís.

ERRORS MOLT HABITUALS EN PARLAR DE GÈNERE

1 Confondre sexe amb gènere

Quan parlem de sexe ens referim únicament a les diferències biològiques. Tot i així els casos d'intersexualitat desmenteixen que hi hagi fins i tot dos sexes clarament diferenciats.

2 Assimilar gènere amb dona

Gènere fa referència a allò que ens travessa en la configuració de la nostra identitat, fins i tot, des de abans de néixer, a homes i a dones. Tot allò associat socialment al món femení ha estat invisibilitzat i per tan la perspectiva de gènere pretén reequilibrar però també pretén desmuntar els esquemes binaris (home/dona) que també afecten als homes.

3 Essencialitzar el gènere

Pretendre que les diferències de gènere tenen una base biològica que ens fa diferents a uns i altres i entendre que aplicar la perspectiva de gènere significa diferenciar les accions per sexes. Les diferències, entre homes i dones, pel que fa a comportaments i atribucions, són fruit d'una construcció social.

De la teoria a la pràctica: com educar amb perspectiva de gènere

La desigualtat de gènere...

...És una de les principals problemàtiques actuals per al món tecnològic i posar-hi remei esdevé una responsabilitat del conjunt.

...Impossibilita la plena participació de les dones en el desenvolupament de tecnologies i societats de futur més properes a totes les sensibilitats i necessitats.

...Hem de fer un esforç actiu perquè la tecnologia no sigui vista de forma estereotipada i el fet de participar-hi no respongui a una segregació horitzontal.

...En les professions tecnològiques és crucial per a entendre les velles i les noves dinàmiques d'exclusió i inclusió de les dones i per a comprendre el desenvolupament social, econòmic i tecnològic en conjunt. Si ho és en el món tecnològic professional vol dir que l'inici per a la transformació ha d'estar en l'etapa educativa.

...Si bé les noies són tan o més usuàries que els nois de la tecnologia, les noies en fan un us eminentment relacional mentre que els nois, tot i utilitzar-la per jugar, també són més orientats a usos més professionalitzadors com ara, la robòtica.

1 Coeducació

És l'eina bàsica per introduir la perspectiva de gènere a les aules i, alhora, incidirà també en les relacions entre l'alumnat i la construcció del gènere. És important haver iniciat un treball coeducatiu en la etapa primària per tal de tenir assolits i naturalitzats alguns conceptes.

És tant el llenguatge utilitzat a l'aula, com el contingut (visibilitat de les dones en diferents matèries treballades) o el llenguatge dels llibres de text, les normes presents a l'escola en relació a l'ús i les activitats desenvolupades en els espais (patis, etc.).

Alguns dels aspectes importants a introduir en la secundària són:

- Aprofundir sobre els estereotips de gènere i les conseqüències que se'n deriven en termes de discriminació.
- Identificar el model social prevalent i fer-ne una mirada crítica en relació al gènere.
- Proporcionar eines conceptuals i pràctiques per aprendre a detectar conductes violentes al seu voltant buscant també estratègies d'afrontament.
- Entendre les diferències en la vulnerabilitat de nois i noies en espais d'oci. Identificar-les i com poder transformar-les.

2 Perspectiva necessària del professorat

- Procurar-se una **revisió personal** en clau de gènere per poder entendre i treballar des d'aquesta mirada. Sense aquest treball la nostra posició i mirada a l'observar l'alumnat també estarà condicionada.
- La promoció, o no, d'una equitat de gènere pot ser observada en les relacions interpersonals entre estudiants, entre aquests i els i les docents, i en les polítiques educatives. Sovint i sense adonar-nos-en podem estar aplicant sobre les noies una mirada diferent que la posem sobre els nois i que determina, per exemple, expectatives diferents.

3 Accions

Generals

- **Utilitzar l'univers 2.0 com un espai d'igualtat i revertir la segregació horitzontal.**
- Potenciar la producció de continguts i estructures i consum crític d'informació per a combatre desigualtats i/o violències
- Estimular el pensament crític i exemplificar-ho en l'ús de les tecnologies: tant en l'ús que en fan a les xarxes, com el que trobem navegant per Internet.
- Utilitzar llenguatge inclusiu on les noies s'hi vegin reflectides.

En referència a l'àmbit acadèmic

- Buscar referents femenins d'èxit en el món de les tecnologies amb els que les noies es puguin identificar.
- Prestigiar els usos relacionals de les noies a les xarxes que no tinguin a veure amb la sexualització del cos i de la imatge.
- Fer atractiu el món digital (innovació educativa) per nois i per noies al mateix nivell.
- Identificar si es posen les mateixes expectatives intel·lectuals i de futur amb nois i noies.
- Observar si s'ofereix el mateix nivell de devolució a nois i noies. Alguns estudis observen que les nenes tenen vuit vegades menys contacte amb els mestres que els nens.
- Prendre consciència dels reconeixements i reforços que es fa a nois i noies.
- Potenciar elements i espais tecnològics on les noies es sentin segures i valorades.
- Contrastar les fonts d'informació. Moltes vegades les menys visibilitzades són les de dones, així com les contribucions de les dones a les ciències o altres disciplines.
- Identificar i combatre l'ús dels mitjans tecnològics per l'assetjament i la violència sexual. Allò que passa fora de l'aula també forma part del procés educatiu dels i les adolescents.

En referència a l'educació afectivo-sexual

- Introduir l'univers digital en els espais destinats a parlar de sexualitats i proposar una mirada de gènere analitzant les diferents mirades de nois i noies respecte a la seva entrada al món afectiu i sexual, el què transmeten i les expectatives que es creen *online*.
- Parlar sobre la **pornografia**: l'accés que hi tenen, el discurs que usen i el valor que li donen. Fonamentalment abordar el paper que hi juguen homes i dones i la translació a les seves relacions. Actualment, amb la facilitat d'accés la pornografia està esdevenint un agent "educador" en relació a la sexualitat, especialment masculina. És d'especial rellevància abordar el tema del consentiment explícit en les relacions sexuals i, en concret en el cas de les noies, que puguin aprendre a identificar el seu propi desig, no sotmès als mandats de gènere.
- Insistir en que **no existeixen només dues categories rígides (home i dona)**. Cal ajudar a trobar eines d'anàlisi crític dels models que troben i veuen.

En referència les dinàmiques relacionals dins i fora de l'aula

- Cal estar alerta dels estigmes o valoracions que tinguin una component de gènere que incideixi en les relacions i dinàmiques del grup. Per exemple, "la tia bona" o "la gorda" o el "ligon" o el "maricón".
- La intervenció educativa amb **les noies** passa per dos elements transversals on la tecnologia serà una eina per:
 - 1- Fer èmfasi en ampliar l'espectre d'aspectes a valorar de les noies. Prestigiar comportaments relacionats amb la tecnologia no erotitzats.
 - 2- Construir conjuntament estratègies prudentes i mesurades d'exposició a les xarxes socials mesurant els riscos.
- Pel què fa **als nois** cal treballar també desmantlant alguns elements incorporats en la seva socialització de gènere:
 - 1- Desmuntar l'ús instrumental del cos femení al servei dels homes. L'ús del privilegi masculí i la posició d'observador/jutge. Aprendre a reconèixer a les noies com a iguals en els grups i en la sexualitat.
 - 2- Introduir valors i comportaments com la prudència, tradicionalment atribuïts al gènere femení, com un valor útil i desitjable.

4 Conflictes per treballar

Seria convenient que el centre educatiu pogués trobar formes diverses i properes de detectar i vehicular els malestars derivats del mal ús dels entorns digitals malgrat no siguin qüestions estrictament acadèmiques. La "socialització de gènere" comporta riscos diferents per ells i elles als entorns digitals.

Relacionats amb ser noies o identitats de gènere no normatives (Pe. Nens femenins, nenes masculines, LGTBI, etc...)

Ciberbullying

S'acostuma a produir a través de les xarxes socials i el pateixen més sovint les noies que els nois mentre que els nois pateixen més assetjament físic. Així mateix en les noies es solen produir majors conseqüències doloroses. En gran part podem atribuir-ho al fet d'estar més exposades a la opinió de l'entorn i també ser-ne més vulnerables. La seva autoestima pot estar més afectada per la socialització rebuda.

Sexting

És patit per les noies de forma molt més freqüent. Generalment es produeix perquè la noia, voluntàriament, envia vídeos o fotografies d'alt contingut eròtic a algú altre en qui confia (habitualment hi té una relació) sota un pacte -implícit o explícit- d'intimitat entre tots dos. El problema es produeix quan se'n fa un mal ús, és a dir, una distribució. En aquest cas cal no centrar-nos en penalitzar la noia que, sovint, des de els preceptes de l'amor romàntic, considera que el què està fent és una prova d'amor. Cal aprofitar aquesta situació per poder entomar l'amor romàntic, la seva construcció i el què implica però sobretot cal posar la responsabilitat en qui traeix la confiança en la relació.

Relacionats amb la violència en parelles mitjançant 2.0

El gran risc per a què es produeixi violència en el context de parelles és la construcció social de l'amor romàntic. Els mites tan àmpliament compartits sobre l'amor romàntic on els gels, la possessió i l'exclusivitat es consideren proves d'amor, fan que sigui especialment complex ajudar als i les joves a diferenciar què és una relació violenta i què no ho és. La construcció de relacions igualitàries sovint requereix de la reconstrucció de les relacions absolutes i possessives.

Violència de control

Control de les xarxes socials per part de la parella. Cal deixar clar que és una violència en si mateixa malgrat hi hagi molts adolescents que el considerin acceptable i, vegades, fins i tot una mostra d'amor. Es pot donar en els dos sentits de la parella una mostra d'amor. Si bé sol ser més greu de nois cap a noies. L'equip educatiu pot aprofitar qualsevol situació que es produeix en el grup classe per entomar el tema des d'una perspectiva crítica. **Parlar de llibertats, intimitat i disponibilitat, així com apropar el concepte de violència masclista que sovint es veu llunyà a les realitats de els/les joves.**

Importància de l'entorn en la difusió de continguts íntims

És important treballar-ho a l'aula preventivament tan pel què fa a la posició de qui pot patir-ho, exercir-ho o les reaccions de l'entorn. La figura del testimoni que actua o no actua davant del coneixement de situacions de violència és molt important treballar-la en el context adolescent. Tan en espais virtuals com presencials.